БАЦЬКАЎШЧЫНА

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠČYNA" („VATERLAND")
Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Baćkauščyna" („Das Vaterland"), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck. „LOGOS", Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14

Цана: **Нямеччына:** на год. — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; **ЗША і Канада:** на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 м. **Ангельшчына й Аўстралія:** 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. **Бэльгія:** 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. **Францыя:** 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. **Аргентына:** 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. **Перасылка л[illegible]іцкай поштай каштуе падвойна. Падвойныя нумары каштуюць падвойна. Паадзіночныя нумары газэты разам з «Каласкамі» ўважаюцца за падвойныя.**

Банковае конто: Zeitung „Baćkauščyna", Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE" | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND" | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "THE FATHERLAND"

№ 45 (481) — Нядзеля, 6 сьнежаня 1959 г. — ГОД ВЫДАНЬНЯ 13

Наступ на нацыянальныя мовы

Усім ведама, як у «руху» Масквы да камунізму сыстэматычна праводзіцца зьнішчэньне нацыянальных культураў нерасейскіх народаў, і аднаго часу партыя адважылася навет адкрыта прызнацца, што «савецкая сацыялістычная культура павінна будавацца на багацейшай культуры вялікага расейскага народу». У тых ці іншых маштабах праводзілася таксама й моўная русыфікацыя. Аднак на гэты апошні й галаўнейшы мэтад дэнацыяналізацыі народаў была зьвернута асаблівая ўвага параўнальна ад нядаўнага часу. Летам 1956 году у Ташкенце была скліканая ўсесаюзная канфэрэнцыя, прысьвечаная пытаньню лепшага выкладаньня расейскай мовы ў нацыянальных школах. Ужо тады было сьцьверджана, што расейскай мове павінна быць удзелена больш увагі ў нацыянальных школах як «мове міжнароднай» і «ленінізму». Дзеля гэтага было пастаноўлена адкрыць у сыстэме Акадэміі навук СССР асобны Інстытут расейскае мовы і ўзмоцніць больш практычнае навучаньне расейскае мовы ў школах нацыянальных рэспублікаў СССР. Неўзабаве, як помнім, зьявіўся закон аб рэформе навучаньня ў сярэдніх і вышэйшых школах, у якім зазначалася, што паміж расейскай і нацыянальнай мовамі навучаньня савецкім грамадзянам даецца вольны выбар, што азначала, папершае, адхіленьне ро[illegible] моваў на другі плян, адмаўленьне ейнага пяршынства, а, падругое, ува ўмовах савецкае нацыянальнае палітыкі, скіраванае на суцэльную дэнацыяналізацыю й русыфікацыю — ставіла перад неабходнасьцяй выбару расейскае мовы навучаньня. Бо дзе можа прымяніць сваю родную мову навучэнец сярэдняе школы, калі, як, прыкладам у БССР, ува ўсіх вышэйшых навучальных установах, незалежна — тэхнічных ці гуманітарных, выключна пануе расейская мова навучаньня, калі расейская мова пануе таксама ў штодзённым жыцьці суду, грамадзка-культурных, палітычных і ўрадавых установах БССР ці, скажам, УССР. Выбар-жа з ласкі партыі роднае мовы навучаньня ня выключае, ведама, ды й ня можа выключаць прадмету расейскае мовы.

XXXI зьезд КПСС сьцьвердзіў, што **савецкае грамадзтва «пераходзіць ад сацыялізму да камунізму». Гэтыя сацыяльныя «дасягненьні», ведама, павінны гарманізавацца таксама й з духовым ростам савецкага «камуністычнага грамадзтва». Таму, падобна, як наступае эпоха яшчэ большае фізычнае эксплятацыі савецкага грамадзтва, наступае й эпоха больш узмоцненае ягонае русыфікацыі. Першым сяродкам гэтае русыфікацыі Масква выбірае мову. Бязь ніякага дыялектычнага цэраманьялу яна проста заяўляе, што «мова вялікай расейскай літаратуры й расейскай цывілізацыі», гэтая «мова савецкай сацыялістычнай культуры й ідэялёгіі на сьветавай арэне» павінна стацца агульнай мовай ня толькі ўсіх падсавецкіх народаў, але й агульнай мовай будучага «сьветавога камуністычнага грамадзтва». Як будзе праводзіцца ў практыку гэтая своеасаблівая «марксістоўская» тэза Масквы, мы можам дазнацца хоць-бы з артыкулу І. К. Беладзеда й А. С. Мельнічука «Пытаньні разьвіцьця нацыянальных моваў у пэрыяд пераходу ад сацыялізму да камунізму», што быў зьмешчаны ў 5 нумары часапісу «Вопросы языкознания» за 1959 год.**

Падыялектаваўшы крыху пра працэс разьвіцьця моваў падсавецкіх народаў, у якім так ці іначай мусіць узяць верх расейская мова, і ня толькі таму, што яна зьяўляецца, паводля цьверджаньняў аўтараў артыкулу, «найбольш разьвітай мовай», але й таму, што «працяг уплыву расейскае мовы на другія літаратурныя мовы народаў СССР у пэрыяд руху да камунізму будзе падтрыманы далейшым заканамерным для гэтага пэрыяду ўзрастаньнем ролі расейскае мовы як сяродку міжнацыянальных зносінаў у у вадзіным Савецкім гаспадарстве», І. К. Беладзед і А. С. Мельнічук ставяць пытаньне аб патрэбнасьці «сьведамага ўмяшаньня з боку самога грамадзтва» ў гэты працэс разьвіцьця й узаемасувязяў моваў падсавецкіх народаў. Пайменна яны прапануюць, ведама, з даручэньня партыі: «Расейская мова зьяўляецца вялікім сяродкам прыцягненьня народаў Савецкага Саюзу да здабыткаў расейскай й сьветавай культуры. У гэтых адносінах асноўнае заданьне моваведаў і працаўнікоў асьветы ў кажнай рэспубліцы заключаецца ў тым, каб забясьпечыць, паралельна з асваеньнем літаратурных нормаў і стылістычных сяродкаў роднае мовы, найбольш дакладнае асваеньне расейскае мовы як у сярэдняй школе, так і другімі шляхамі навучаньня». Далей даюцца практычныя парады, як найлепш авалодаць ведамі расейскае мовы. Апрача гэтага простага мэтаду насаджэньня расейскае мовы, аўтары артыкулу падаюць і другі мэтад, гэта спосабам асваеньня народамі свае собскае «літаратурнае мовы». Апошняя даволі хітраватая задума, і над ёй варта затрымацца.

Як ведама, найбольшым праціўнікам русыфікатарскае палітыкі Масквы ў дзялянцы мовы заставалася **народная** мова. Што партыя называе «літаратурнай мовай» падсавецкіх народаў, дык яна, як мы можам хоць-бы наглядаць на прыкладзе беларускае бэсэсэраўскае літаратурнае мовы, паступова і ўсё больш стала прыбліжацца да расейскае мовы. Значыцца, у «літаратурнай мове» партыя заўважыла найбліжэйшы масток у пераходзе да расейскае мовы. Таму яна прызывае цяпер да выцясьненьня школай, радыем, прэсай, кіном і г. д. народнае мовы й да замены яе «літаратурнай мовай». Адначасна з гэтым яна імкнецца «усовершенствовать» «літаратурныя мовы» падсавецкіх народаў шляхам улучэньня ў іх найбольш слоўнікавага расейскага матар'ялу, агульных расейскіх тэрмінаў сацыяльна-палітычнага, дзяржаўнага й навукова-тэхнічнага значэньня. З гэтай мэтай у травені бягучага году была склікана у Маскве ўсесаюзная канфэрэнцыя моваведаў, літаратураведаў і выкладчыкаў мовы й літаратуры. Паміж іншых дакладаў на гэтай канфэрэнцыі быў прачытаны, ведама, супольны да-

(Заканчэньне на 2-ой бачыне)

РОЛЯ Й ЗНАЧАНЬНЕ СЛУЦКАГА ПАЎСТАНЬНЯ

У пэрыяд замацоўваньня бальшавізму беларускі народ, падобна як іншыя нерасейскія народы былае царскае імпэрыі, паставіўся да камуністычнае ідэі й бальшавізму ня толькі з рэзэрвай і асьцярожнасьцяй, але выразна варожа, і гэтая варожасьць знайшла шырокае й масавае выяўленьне. Па ўсёй Беларусі ўспыхвалі стыхійныя антыбальшавіцкія паўстаньні, сяляне хапаліся за захаваную з часоў вайны «на ўсякі выпадак» зброю, тварылі збройныя аддзелы й вялі змаганьні навет з буйнейшымі адзінкамі бальшавіцкае арміі.

І гэта ў той час, калі бальшавізм у сваёй пачатковай фазе яшчэ не прадстаўляў таго страхоцьця й свайго запраўднага аблічча, якое выявілася толькі шмат пазьней. У пэрыяд замацоўваньня бальшавізму на беларускіх землях ніхто яшчэ й ня сьніў аб будучым крывавым тэроры, калгасным прыгоне, непасільнай працы на хвабрыках, стаханаўшчыне, сацыялістычным спаборніцтве, прымусовых вывазах насельніцтва ў Сібір і лагеры прымусовае працы. Высунуты Ленінам і бальшавікамі наагул лёзунг «Зямля сялянам, хвабрыкі работнікам, а ўлада саветам», здаецца, ня мог не адказваць імкненьням беларускіх народных масаў, бо лёзунг гэты сваім зьместам узапраўды выражаў народны характар бальшавіцкага руху. Тады ня было яшчэ падставаў думаць, што гэта толькі пустыя словы бязь ніякага зьместу, ужытыя дзеля абману й прыцягненьня на свой бок народных масаў.

Ня гледзячы, аднак, на салодкія словы й прывабныя абяцаньні, беларускі народ у сваёй масе ня прыняў бальшавізму й павёў супраць яго актыўнае змаганьне. Па ўсёй беларускай тэрыторыі пачалі ўспыхваць збройныя антыбальшавіцкія паўстаньні, уся Беларусь сталася арэнай ня толькі пасыўнага, але актыўнага супраціву. Усе гэтыя, аднак, антыбальшавіцкія рухі насілі стыхійны характар, ня былі плянаваныя зьверху і ў бальшыні сваёй ня мелі перад сабой выразна азначанай мэты. Многія з гэтых паўстаньняў ня мелі навет нацыянальна беларускага характару, а за іхным разбуральным аспэктам ня было відаць нічога пазытыўнага й стваральнага.

Зусім іншы характар насіла Слуцкае Паўстаньне. Перадусім яно мела глыбока нацыянальны зьмест, а вышыты беларускімі сялянкамі й падараваны паўстанцам баёвы сьцяг насіў на сабе вымоўны надпіс: «Для тых, што пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына». І, узапраўды, адважныя Случчакі выказалі ў няроўным змаганьні нябывалую мужнасьць, ахвярнасьць і ідэйнасьць, а іхныя ахвярныя рады з кажным днём расьлі й тварылі паважную збройную сілу. Таму першыя тыдні паўстаньня насілі наступальны характар. І толькі пад канец, кінутыя на фронт фанатычныя кітайскія аддзелы прымусілі паўстанцаў да адступленьня й пераходу на акупаваную Палякамі тэрыторыю Заходняй Беларусі, дзе яны былі раззброеныя й інтэрнаваныя польскай арміяй. Вялікая іх частка, аднак, не здалася й пайшла ў лясы, дзе сталася стрыжнём беларускага антыбальшавіцкага партызанцкага руху. Найважнейшы нацыянальны і палітычны аспэкт Слуцкага Паўстаньня палягаў ў тым, што яно, ня ў прыклад іншым паўстаньням, было ня стыхійным і спантанічным, але срога арганізаваным і плянаваным збройным узрухам. Як ведама, за некалькі дзён да паўстаньня Беларуская Рада Случчыны на сваім зьездзе вынесла пастанову распачаць збройную акцыю супраць бальшавіцкае інвазіі ў мэтах ня толькі вызваленьня Случчыны, але і ўсяе Беларусі й ажыцьцяўленьня на ейнай тэрыторыі абвешчанага ў Сакавіку 1918 году Акту 25-га Сакавіка. Упаўнамочаны Радай Беларускай Народнай Рэспублікі, як ейны камісар для Случчыны, беларускі дзеяч Павал Жаўрыд узначаліў нацыянальна-палітычнае кіраўніцтва Слуцкага Паўстаньня згодна із Сакавіковай ідэяй поўнай незалежнасьці Беларусі.

Такім чынам, хаця ў сваім тэрытарыяльным прасьцягу Слуцкае Паўстаньне было лякальнай акцыяй, абмежаванай да тэрыторыі Случчыны й некаторых сумежных зь ёй паветаў, насіла яно, аднак, агульна беларускі нацыянальны характар. Вось дзеля гэтага сталася яно важнай падзеяй у гісторыі беларускага нацыянальнага вызваленьня. Вось дзеля гэтага Беларусы ў вольным сьвеце слаўную Слуцкую гадавіну адзначаюць кажнага году як сваё нацыянальнае сьвята.

Ст. Крушыніч

Першы Зьезд савецкіх журналістых

Першы арганізацыйны зьезд журналістых, які адбыўся 12-14 лістапада сёлета, цікавы зь дзьвёх прычынаў: як сьветчаньне новай ацэны працаўнікоў прэсы й як паказьнік асаблівасьцяў створанай прафэсыянальнай арганізацыі, ня існуючай раней у Савецкім Саюзе.

Зьезд гэты праходзіў вельмі ўрачыста. З усіх рэспублік зьехалася 751 дэлегатаў. На зьезьдзе прысутнічала шмат гасьцей з краінаў камуністычнага лягеру: Кітаю Карэі, Польшчы, Чэхаславаччыны, Румыніі, Баўгарыі, Вугоршчыны, Усходняе Нямеччыны.

Урачыстасьць, па даўна заведзенай традыцыі, была падчыркнута зьяўленьнем у прэзыдыюме ўсяе кіруючае верхавіны Савецкага Саюзу на чале з Хрушчовам, а таксама й тым, што зьезд адкрыўся прывітаньнем ЦК партыі, выказаным сябрам прэзыдыюму ЦК КПСС Сусловам.

Увесь парадны бок зьезду выглядаў як дэманстрацыя вялікае ўвагі савецкага кіраўніцтва да гэтае падзеі ды імкненьне прыдаць ёй гістарычнае значэньне. Гэтым самым былі выражаныя дачыненьні партыі й ураду да працаўнікоў прэсы, радыя, а ў апошнія часы й тэлевізіі, гэта значыць да тых, хто сыстэматычна й бесьперапынна вядзе камуністычную прапаганду.

Дзеля таго, каб удакладніць прадэманстраваную ўвагу высокіх савецкіх кіраўнікоў, неабходна вярнуцца назад і кінуць вокам на этапы палажэньня журналістых і пагляду на іх партыйна-урадавых колаў.

У першыя часы савецкае ўлады, у часе грамадзянскае вайны, кваліфікаваныя працаўнікі пэрыядычнага друку амаль поўнасьцяй ігнараваліся і ўдзел іх у савецкай прэсе быў вельмі нязначным. У той час бальшыня савецкіх газэт і нешматлікія існуючыя часапісы рабіліся пераважна адказнымі партыйнымі працаўнікамі, а кваліфікаваныя журналістыя прыймалі ў гэтай працы вельмі малы ўдзел, або выконвалі толькі тэхнічныя функцыі. Другі этап пачаўся у 1922 годзе, калі ў савецкай прэсе цэнтральнай фігурай быў рабкор — рабочы карэспандэнт, прадстаўнік хвабрык, заводаў, шахтаў і г. д. Крыху пазьней зьявіўся яшчэ й селькор, чалавек, які інфармаваў рэдакцыі газэтаў і часапісаў аб жыцьці вёскі.

Найбольш кваліфікаваны журналісты цаніўся тады значна ніжэй за рабкора й селькора. Дастаткова ўспомніць, што яшчэ ў дваццатых гадох адбыліся два ўсесаюзныя зьезды рабселькораў, але ніводнага зьезду ці нарады журналістых. Існаваўшае палажэньне пацьвярджаецца яшчэ й тым, што ня рэдка кваліфікаваныя працаўнікі прэсы й навет пісьменьнікі былі змушаныя карыстацца тытулам рабкора для таго, каб іх матар'ялы папалі ў прэсу.

Палажэньне зьмянілася на трэйцім этапе, калі, пачынаючы з 1926-27 гадоў, тытул рабкора стаўся менш значным, а пасьлей навет стаўся анахранізмам.

Разам з гэтым узрасло значэньне кваліфікаваных журналістых, якія ў савецкіх газэтах і часапісах пачалі займаць вядучае палажэньне незалежна навет ад прыналежнасьці да партыі.

Аднак на працягу ўсяго перадваеннага пэрыяду навет вядучыя савецкія журналістыя, ня гледзячы на выдатнае грамадзкае палажэньне й на высокае матар'яльнае забясьпечаньне, не ўдастоіліся дастатковае ўвагі з боку савецкага кіраўніцтва й кваліфікаваліся толькі як спэцыялістыя, карысныя на дадзеным этапе.

Першы зьезд савецкіх журналістых можна разьлічваць як афіцыяльнае партыйна-ўрадавае прызнаньне вялікага значэньня кваліфікаваных працаўнікоў прэсы й адначасова як імкненьне максымальна выкарыстаць іх у змаганьні за выкананьне плянаў і заданьняў, пастаўленых ЦК КПСС. Інакш кажучы,

(Заканчэньне на 3-яй бачыне)

„...Калі ласка, прыходзьце - тавары ёсьць..."

Вяртаючыся з Кітаю, Хрушчоў затрымаўся ў Владывастоку. Там, гутаручы з працоўнымі, ён папытаўся.

— Ну як вы тут жывеце?

Адна жанчына адказала:

— Жывем няблага, але было-б яшчэ лепш, каб вы часьцей да нас прыяжджалі: з нагоды вашага прыезду прывезьлі тавары ў магазыны...

Ці-ж гэта не характэрны абразок з савецкай рэчаіснасьці?

А вось другі, падобны абразок. Цытуем з 261 нумару газэты «Советская Белоруссия»:

«Менск перадсьвяточны. Усюды — радаснае ажыўленьне!

У харчовых магазынах ёсьць першакласная мука, цукар, каўбасныя вырабы. Можна купіць парфумэрыю, трыкатаж...»

Далей газэта «Советская Белоруссия» расказвае, што ў гэты дзень у менскім унівэрмагу бязупынна звоніць тэлефон, а дырэктар ветліва адказвае: «Так, так, калі ласка, прыходзьце — тавары ёсьць...»

З гэтага бясспрэчна вынікае, што ў Савецкім Саюзе тавары ў магазынах зьяўляюцца прынагодна: перад Першым Маем, гадавінай кастрычніцкага перавароту, і ў сувязі з прыездам Хрушчова... Але-ж дзень Першага Мая, гадавіна кастрычніка бываюць толькі раз на год, а Хрушчоў прыяжджае яшчэ радзей. Дык практычна, цэлы год падсавецкі грамадзянін мае гэтак званую «рамантыку будняў», гэта значыць прапаганду, нормы, лёзунгі й пустыя крамы...

А вось яшчэ адзін абразок, дзеля паўнаты вобразу: Гэта-ж самая «Советская Белоруссия» ў 262-м нумары зьмяшчае ганарлівую нататкту: «Тавары на крэдыт». У ёй паведамляецца, што ў Менску на Даўтабродзкай вуліцы адчыніўся новы спэцыялізаваны магазын «Вопратка», дзе можна купляць вопратку на крэдыт.

У сувязі з гэтым газэта падае «гістарычную» даведку: «Дарагое дэмісэзоннае паліто першым купіў сьлёсар электратэхнічнага заводу Ісачэнка. Такое самае паліто купіў сьлёсар Бароўскі. Прыгожае паліто з каўняром купіла работніца Сталінскага райкамгасу Валентына Парман...»

У сувязі з гэтай нататкаю паўстае пытаньне: Дзе, калі і хто ў нармальным жыцьці й абставінах, у вольным сьвеце пісаў-бы ў газэтах, што нейкі Гэрман Гэлер ці Джон Броўн тады й тады купіў паліто ці аўтамабіль?

Гэта хіба-ж не падзея, а штодзённая рачаіснасьць.

Аднак у Савецкім Саюзе — краіне гэтак званага «пераможнага сацыялізму» і «разгорнутага будаўніцтва камунізму», пасьля 42-х гадоў бальшавіцкай улады справа куплі паліто, як бачым, зьяўляецца падзеяй і аб такой «падзеі» пішацца ў цэнтральных ворганах прэсы.

Ці-ж гэта не парадоксы?..

пс

АБАВЯЗКАМ КАЖНАГА БЕЛАРУСА ЁСЬЦЬ ЧЫТАЦЬ, ПАШЫРАЦЬ І ПАДТРЫМЛІВАЦЬ «БАЦЬКАЎШЧЫНУ».

Пісьменьнікі, бібліятэкі й чытачы

У газэце «Літаратура і Мастацтва» з 11 лістапада гэтага году зьмешчаны артыкул беларускага пісьменьніка Алеся Махнача пад загалоўкам «Давайце працаваць разам». У артыкуле закранаецца праблема папулярызацыі беларускай савецкай літаратуры бібліятэкамі БССР. Алесь Махнач падае эпізоды з гутарак, якія ён меў з загадчыкамі дзяржаўных бібліятэкаў у Менску, а таксама цікавыя факты адносінаў працаўнікоў бібліятэкаў да прапаганды беларускай савецкай літаратуры. З пададзеных ім фактаў зусім ясна вынікае, што, папершае, работнікі бібліятэкаў, арыентуючыся на агульны курс партыйнай палітыкі не папулярызуюць беларускай літаратуры або яе проста сабатуюць, укамплектоўваючы бібліятэкарскія фонды амаль выключна літаратурай расейскай і, падругое, — насельніцтва выяўляе малы попыт на сучасную савецкую літаратуру наагул, нятледзячы на тое, як яе папулярызуюць тыя ці іншыя арганізацыі ці ўстановы.

Пазнаёмім нашых чытачоў больш дакладна з гэтым артыкулам. Кідаючы дакор у адрас бібліятэкі, Алесь Махнач піша: «Напрыклад, у масавай бібліятэцы імя Н. Крупскай Варашылаўскага раёну на абанамэньце стаіць падстаўка. На ёй знаходзяцца тэматычныя сьпісы твораў. Пад загалоўкам «Аб тых, хто выратаваў чалавецтва» (?!) даецца чытачу пералік кніг на гэтую тэму. Але дарэмна тут шукаць назву твору, у якім-бы расказвалася аб гэраічнай партызанскай барацьбе на Беларусі, аб мужнасьці беларускага народу.»

Далей: «На гэтай-жа падстаўцы знаходзіцца другі тэматычны сьпіс кнігаў, якія рэкамэндуюцца чытачу пад агульным загалоўкам «Літаратура Беларусі». Тут пералічваюцца творы Я. Коласа, Я. Брыля, Я. Маўра, М. Танка, К. Чорнага, І. Шамякіна ... І ўсе яны ў перакладзе на расейскую мову. І хоць-бы адзін твор парэкамандавалі сваім чытачам у арыгінале.

— Не падумайце, што ў нас ня цікавяцца беларускай літаратурай, — папераджае нас загадчыца чытальнай залі Ева Канапацкая. — Іншы раз даводзіцца адмаўляць чытачу ў тым ці іншым творы.

Знаёмімся з кніжным фондам чытальнай залі. Тут няма збораў твораў Я. Купалы, П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка. А што-ж тады казаць пра кніжкі пісьменьнікаў малодшага пакаленьня? Іх тут амаль зусім ня ўбачыш. Затое на кніжных паліцах стаіць 30 экзэмпляраў аднаго выданьня «Амэрыканскай трагедыі» Т. Дрэйзэра, 15 экзэмпляраў «Дэкамэрона» Д. Бакачыё і г. д.

— Гэта ня пры мне іх набывалі, — нібы ў апраўданьне гаворыць Н. Сьмірнова (загадчыца — М. К.).

Але загадчыца бібліятэкі нічога ня можа знайсьці ў вапраўданьне таго, што дапускае вялікія недакладнасьці ў камплектаваньні кніжнага фонду творамі беларускіх пісьменьнікаў і ня імкнецца іх прапагандаваць у арыгінале.

Праўда, бібліятэку імя Крупскай можна пахваліць за прапаганду расейскай савецкай літаратуры.»

Далей Алесь Махнач сьцьвярджае, што і ў гарадзкой бібліятэцы імя Я. Купалы таксама «наглядаецца няправільны падыход да камплектаваньня кніжнага фонду й прапаганды беларускай літаратуры». Ён піша:

«Сёлета бібліятэка выпусьціла ў сьвет і разаслала на прадпрыемствы гораду дзесяцітысячным тыражом лістоўку-брашуру «Усім членам брыгад камуністычнай працы і ўсім рабочым». Яна запрашае кажнага рабочага стаць чытачом бібліятэкі, дзе ён можа атрымаць разнастайную неабходную літаратуру для вучобы й павышэньня кваліфікацыі.

На трэцяй старонцы лістоўкі гаворыцца: «Рэкамэндуем пачытаць кнігі і артыкулы...», а далей ідуць тэматычныя разьдзелы: «Працаваць пакамуністычнаму», «Выхоўваць у сабе лепшыя якасьці чалавека новага грамадзтва» і «Праца савецкіх людзей у мастацкай літаратуры». Рабочым рэкамэндуецца прачытаць артыкулы з цэнтральных газэтаў і часапісаў, а таксама «Брускі» Ф. Панфёрава, «Час, уперад!» В. Катаева, «Горны вецер» С. Сартакова і многія іншыя кнігі расейскіх савецкіх пісьменьнікаў аб нашай работніцкай клясе. Дзіўна адно, што тут ні ў вадным з разьдзелаў не знайшлося месца ніводнаму артыкулу мастацкаму твору, прысьвечанаму працы работнікаў Савецкай Беларусі. Няўжо ў рэспубліканскім пэрыядычным друку ў нас ня было цікавых артыкулаў і нарысаў на гэтую тэму? Няўжо пісьменьнікі нашай рэспублікі не стварылі твораў аб работніцкай клясе?»

А як-жа, ёсьць! Не заўсёды, праўда, цікавыя й мастацкія.

Далей Алесь Махнач пералічае гэткія творы, пачынаючы ад раманаў Броўкі. Толькі чамусьці навет гэтыя, найбольш артадаксальныя, найбольш вытрыманыя ў духу партыйных вымогаў творы ніяк ня могуць прабіцца на полкі бібліятэкаў сыстэмы міністэрства культуры БССР. Найбольш у гэтым не шанцуе маладым пісьменьнікам.

Гаворачы далей аб бібліятэцы імя Я. Купалы, Махнач адзначае, што ў гэтай бібліятэцы «кніжку пісьменьніка, які прыйшоў у літаратуру ў пасьляваенныя гады, амаль ня ўбачыш. Калі меркаваць па кніжным фондзе абанамэнту, дык самымі маладымі яшчэ лічацца К. Кірэенка і А. Бялевіч, а пасьля іх прыходу ў літаратуру ніхто нічога быццам-бы й не напісаў. Праўда, нашанцавала толькі В. Матэвушаву. Адзін зь ягоных зборнікаў вершаў нейкім чынам трапіў на кніжную паліцу.»

Далей чытаем: «Ня лепшае становішча з прапагандай і камплектаваньнем кніжных фондаў беларускай літаратурай і ў многіх бібліятэках сыстэмы Міністэрства культуры.

— Мне давялося пачырванець за працу нашых некаторых бібліятэкаў перад дэлегацыяй працаўнікоў культуры Літвы, зь якімі мы спаборнічаем, — расказвае інспэктар па бібліятэках Менскага гарадзкога аддзелу культуры Т. Салагубава. — Госьці адзначылі, што мы яшчэ слаба прапагандуем творы беларускай літаратуры, ня відаць іх шырокай прапаганды ў наглядным афармленьні чытальных заляў, пакояў абанамэнту і г. д. (а калі й відаць, дык у расейскай мове — М. К.)».

Так, гонар запраўды невялікі, калі госьці з суседнай краіны зьвяртаюць увагу гаспадаром, што ў іхнай сталіцы рэдка можна спаткаць нешта, зьвязанае зь іхным нацыянальным імем.

Але працытуем далей артыкул Махнача.

«Мы пабывалі ў Менскім бібліятэчным калектары, які камплектуе кнігамі ня толькі ў сталічнай вобласьці, але й звыш 450 бібліятэк Менску. Ягоны дырэктар А. Куксёнак расказвае, што бібліятэкар яшчэ нікому не адмовіў у тэй ці іншай кніжцы беларускага аўтара. Некаторыя зь бібліятэчных калектараў ня хочуць набываць многія з новых кнігаў і пачынаюць дакараць бібкалектар, калі ён ня можа даць які-небудзь прыгодніцкі твор або дэтэктыў.

На аднэй з групаў камплектаваньня, куды ўваходзяць усе бібліятэкі сыстэмы міністэрства культуры й клюбаў заводзкіх камітэтаў, рэкамандаваліся новыя кнігі беларускай літаратуры. Работніца бібкалектара Т. Кірэенка, як звычайна, спачатку дае кароткую аднатацыю кнігі, затым разам з «блянкам-заказам», дзе надрукаваныя назвы бібліятэк, перадае яе прысутным. Вось зборнік А. Васілевіча «Апавяданьні». Ён пачынае пераходзіць з рук у рукі прапагандыстых кнігі. З 74 бібліятэк гэтай групы камплектаваньня кніжку празаіка адважыліся заказаць толькі чатыры бібліятэкі. Ня лепш сустрэлі й іншыя кніжкі. На кнігу А. Дзеружынскага «Песьні маладосьці» зрабілі заказы толькі дзьве бібліятэкі, на зборнік гумарыстычных твораў С. Дзяргая «Цёшча» — адна бібліятэка. З усіх масавых бібліятэк сыстэмы Міністэрства культуры выбраныя творы Ул. Дубоўкі заказала толькі бібліятэка імя Л. Талстога Кастрычніцкага раёну, а зборнік вершаў А. Пысіны «Сіні ранак» — толькі дзьве бібліятэкі.

«У чым прычына? — пытаецца Алесь Махнач. — Няўжо масавым бібліятэкам не хапае сяродкаў на кнігі беларускіх пісьменьнікаў?»

Зрабіўшы адпаведныя вылічэньні, аўтар артыкулу сьцьвярджае, што «каб набыць па аднаму экзэмпляру кажнай кніжкі беларускага пісьменьніка, якая выйшла й выходзіць у сьвет у гэтым годзе, спатрэбіцца толькі 397 рублёў і 70 капеек. Сюды ўключана ў арыгінале ўсе творы прозы, паэзіі, драматургіі, літаратуразнаўства й крытыкі, у тым ліку дзіцячая літаратура й народная творчасьць». «Ці можа тады знайсьці такія сяродкі, — пытаецца Алесь Махнач, — бібліятэка імя Янкі Купалы, якой сёлета адпушчана на набыцьцё літаратуры 40 тысяч рублёў?

А можа не пад сілу гэта менскім масавым бібліятэкам сыстэмы Міністэрства культуры, якія штогоду выдаткоўваюць на папаўненьне кніжнага фонду па 20 тысяч рублёў кажная? Як бачыце, тут нашы камэнтары будуць лішнімі», — уважае Алесь Махнач. Далей ён уважае, што «аднабаковая прапаганда кніжнага фонду — гэта заганны мэтад працы».

Мы таксама згодныя з Алесям Махначом, што тут камэнтары лішнія. Толькі мы ня згодны зь ім у тым, што вінаваціць у гэтым трэба толькі адну загадчыцу Менскага гарадзкога аддзелу культуры А. Бандарэнка й мэтадыстага гарадзкой бібліятэкі імя Янкі Купалы. Гэта замалыя фігуры; яны адны справы й не сапсуюць і яе ня выратуюць. Калі Алесю Махначу запраўды залежыць, каб творы беларускіх савецкіх пісьменьнікаў, хай сабе й гэтыя «сацрэалістычныя», сваечасова і ў арыгінале даходзілі да чытача, што, быццам-бы, яму нельга адмовіць, мяркуючы па ягоным артыкуле, ён мусіў-бы закрануць запраўдны корань зла, які гэтаму перашкаджае. Яму напэўна ведама, што загадчыкі бібліятэкаў і іншыя ўрадоўцы ніжэйшых дзяржаўных установаў выконваюць

(Заканчэньне на 4-ай бачыне)

Наступ на нацыянальныя мовы

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

клад моваведаў савецкіх саюзных і аўтаномных рэспублікаў — «Роля расейскае мовы ў разьвіцьці слоўнікавага складу моваў народаў СССР», а таксама даклады на тэмы «Аб выпрацоўцы адзінай навуковай транскрыпцыі для моваў народаў СССР» і «Некаторыя пытаньні графікі й арфаграфіі пісьменнасьці моваў народаў СССР, якія карыстаюцца альфабэтам на расейскай аснове».

Пасьля разгляду ўсіх дакладаў на пасобных сэкцыях была прынятая рэкамэндацыя «працаваць над удакладненьнем нацыянальнай пісьменнасьці, палепшаньнем тэрміналёгіі й ейнай уніфікацыі». З другога боку, як сьветчыць пастанова Прэзыдыюму Акадэміі навук СССР з 6 лютага 1959 году «Аб заданьнях і пэрспэктывах навуковых дасьледваньняў у галіне расейскае мовы» й хоць-бы гэты артыкул «XXI зьезд КПСС і некаторыя заданьні расейскага мовазнаўства», што быў зьмешчаны ў 3 нумары часапісу «Вопросы языкознания», пачнецца працэс выкрышталізоўваньня расейскае мовы, прытарнаваньня яе да выідэялізаванай мовы з сусьветным назначэньнем. Яна павінна «ўзбагаціць» усе мовы сьвету тэрмінамі сацыяльна-палітычнага, дзяржаўнага й навукова-тэхнічнага характару, яна павінна вынайсьці слоўнік агульнатэарэтычнай і філязофскай мовы.

Ня трэба таму зьдіўляцца, што ў БССР палітыканты й партыйныя мовавeды сяньня выводзяць новыя тэорыі аб тым, што беларуская мова павінна разьвівацца на аснове расейскае мовы й на расейскіх запазычаньнях, што пэрыядычны друк усіх савецкіх нацыянальных рэспублікаў усяляк намагаецца зганьбіць «буржуазны моўны нацыяналізм» ды паказаць «вялікую карысьць», якую нясе для нерасейскіх народаў авалоданьне расейскай мовай. Як зазначаюць у канцы свайго артыкулу І. К. Беладзед і А. С. Мельнічук, гэты працэс узмоцненае русыфікацыі будзе праходзіць у наступным кірунку: «Неабходна стварыць шэраг паважных тэарэтычных і навукова-папулярных лінгвістычных працаў, у якіх былі-б з марксістоўскай аб'ектыўнасьцяй асьветлены пытаньні разьвіцьця нацыянальных моваў Савецкага Саюзу і іх узаемаадносіны з расейскай мовай, як сяродкам міжнацыянальных зносінаў, крыніцай удасканальваньня нацыянальных моваў». Без «марксістоўскай аб'ектыўнасьці» ў практыцы будзе праводзіцца палітыка выцясьненьня нацыянальных моваў нерасейскіх народаў і падмена іх мовай «вялікага расейскага народу», мовай «валікай расейскай культуры й цывілізацыі».

Што-ж тут застаецца ад марксістоўскай тэорыі ўтварэньня адзінае сусьветнае нацыі з супольнай культурай і мовай, што быццам-бы павінны былі паўстаць у працэсе паступовага адміраньня нацыянальных розьніцаў, у працэсе складаньня адменнае нацыі з уваходам у яе нацыянальных элемэнтаў усіх народаў? Гэты камуністычны ідэял зьліцьця нацыяў, нацыянальных моваў і культураў партыя прадбачвае толькі ў працэсе прыцягненьня нерасейскіх народаў да расейскае мовы й культуры, у працэсе, адным словам, паступовае й сыстэматычнае русыфікацыі іх. А наагул, ці ёсьць тут прызнакі гэтага партыйнага паходу да «камунізму», да ўтварэньня апрычонага «камуністычнага грамадзтва»? Аналіз падзеяў гаворыць пра адваротнае. Ды свайму ідэялу пярэчыць таксама й сама партыя.

Прыкладам, яна цьвердзіць, што авалоданьне собскай «літаратурнай мовай», а пасьля й «сьветавай расейскай» будзе праходзіць у выніку паступовага разьвіцьця савецкага дэмакратызму, уцягненьня шырокіх слаёў насельніцтва ў кіраўніцтва ўсімі справамі краіны, прыцягненьня ўсіх грамадзян да ўдзелу ў кіраўніцтве гаспадарчым і культурным будаўніцтвам. Значыцца, настане самакіраўніцтва й зьліцьцё ўсіх клясаў у нейкае самадзейнае грамадзтва, а з гэтым самым зародзіцца культурнае адзінства й супольнасьць. З другога боку партыя адразу-ж [illegible]ць сабе, сьцьвярджаючы, што сваіх кіраўнічых правоў яна навет і ня думае нікому ўступаць, бо быццам-бы з прыбліжэньнем да камунізму ўсё больш і больш будзе ўзмацняцца кіраўнічая й выхаваўчая роля партыі й дзяржавы ў грамадзкім жыцьці. А што маем у практыцы? Больш таго, сяньня партыя прыступіла да поўнага запрыгоненьня савецкага грамадзтва, ствараючы ўсюды камісіі партыйнай кантролі й падпарадкоўваючы ім гаспадарчае й культурнае жыцьцё грамадзтва. Ведама, ува ўмовах падобнага засільля й гвалту атрымаецца ранейшая «турма народаў Расеі», але толькі не краіна «камуністычнага раю».

Залужны

Ф. КУШАЛЬ

2)

Ваюй-жа, народзе!

Беларускае паўстаньне 1863-64 гадоў

Найвышшая воля, што адчыняе перад вамі новае грамадзянскае жыцьцё й забясьпечвае ваш дабрабыт, дарэшты яшчэ ня споўненая, а ўжо прабуюць збудзіць у вас злачыннае пачуцьцё няўдзячнасьці й бунту супроць таго Манарха, якому вы заўдзячваеце дабро. Вы мусіце давесьці дарэмнасьць гэтых намаганьняў і, затрымліваючы кажнага, хто адважыўся-б на нешта падобнае, аддаваць яго ў рукі найбліжэйшае ўлады, што ўчыніць зь ім, як ёй кажа закон. Дапамагаючы да ўтрыманьня ў краі агульнага супакою, гэтым самым спрычыніцеся й да Вашай собскай карысьці праз якнайхутчэйшы пачатак дзеяньня праверачных камісіяў, якія маюць канчальна ўладзіць вашае зямное быцьцё, а вызначэньне якіх прыпазьнілі й зрабілі цяжкім да зьдзейсьненьня заіснавалыя разрухі».

Прыгаданая адозва разьвязала рукі ганьні расейскіх урадаўцаў, якія пачалі ўсімі спосабамі намагацца сьціраваць рэвалюцыйны агонь сялянства супраць прыхільнікаў паўстаньня, спрычыняючыся гэткім чынам да братабойнае вайны.

Улічваючы ўсё гэта, палажэньне Каліноўскага было нязвычайна цяжкое. Ён наважыў, перш за ўсё, паралізаваць расейскую прапаганду й накіраваць сялянскія масы супраць іхнага запраўднага ворага, расейскага акупанта. Вялізнаю дапамогаю яму ў гэтым была ягоная «Мужыцкая Праўда», што трапляла нават у найбольш глухія вёскі. Падругое, Каліноўскі мусіў злучыць у вадну спраўную цэласьць вайсковыя паўстанскія аддзелы, якія саматужна паўставалі на Горадзеншчыне й ня былі міжсобку павязаныя, рэгулюючы нутраныя справы аддзелаў належнымі інструкцыямі. Трэба было ўпарадкаваць іх, а таксама папоўніць новымі ахвотнікамі. Дзякуючы сваёй энэргіі й здольнасьці, Каліноўскі зрабіў усё гэта вельмі ўдала. Паўстаньне ў Горадзеншчыне мела й найбольшы размах і найдаўжэй трывала.

ПАЎСТАНЬНЕ Ў МЕНШЧЫНЕ

Падрыхтавальная праца да паўстаньня пачалася ў Меншчыне яшчэ перад 1863 годам. Як піша Б. Ліманоўскі (Гісторыя паўстаньня народу польскага 1863—64), беларускія рэвалюцыянэры зьбіраліся ў Менску ў памешканьні дачкі ведамага беларускага пісьменьніка Вінцука Дунін-Марцінкевіча Камілі. Душою гэтых зборкаў быў Вінцук Казела. На зборках у Камілі праводзілася праца ўсьведамленьня моладзі, бо наведвала іх пераважна моладзь. Тут маладыя рэвалюцыянэры атрымлівалі літаратуру й інструкцыі, адгэтуль яны выпраўляліся на вёску дзеля працы сярод сялянства.

Паўстаньне ў Меншчыне пачалося ў канцы студзеня 1863 году. Прабег ягоны дасьледжаны гістарычнай камісіяй польскага аддзелу Інстытуту Беларускае Культуры (Інбелкульт) ў Менску. Згаданая камісія была дэлегаваная Інстытутам у Ленінградзкі цэнтральны архіў, дзе парабіла выпісы з актаў паўстаньня 1863—64 г., надрукаваныя пасьлей у Зборніку Інбелкульту. Выпісы зробленыя ў расейскай мове. Дзеля нястачы месца, я падаю тут у перакладзе на беларускую мову адно колькі вытрымкаў з рапартоў, якія пісаў начальнік жандармэрыі Менскай губэрні палкоўнік Рэйхтар галоўнаму начальніку трэйцяга аддзяленьня собскай Яго Вялікасьці канцылярыі генэралу ад'ютанту й кавалеру князю Даўгарукаму.

24-га студзеня 1863 г. палкоўнік Рэйхтар паведамляе:

«Вялікі закалот сярод вучняў Менскае гімназіі. Вучні зьбіраюць грошы й зброяцца».

5-га лютага 1863 году:

«Найбольш трывожны стан заўважыў я ў Слуцку. Духавенства, шляхта, урадаўцы й вучні — заражаныя рэвалюцыйным духам. Дэмаралізуецца моладзь, якая ўзгадоўваецца ў Слуцкай гімназіі, якая знаходзіцца на асобых правох і ёсьць пад уплывам кальвінскага духавенства».

9-га лютага 1863 году:

«Рэвалюцыйны рух у Менскай губэрні найбольш актыўны ў паветах Менскім, Навагрудзкім і Слуцкім. Менш дзейны ў Барысаўскім, Ігуменскім і Бобруйскім. Рэчыцкі, Мазырскі й Пінскі будуць неўзабаве ўцягненыя ў закалот (смуту)».

15-га лютага 1863 году палкоўнік Рэйхтар паведамляе аб нападах азброеных бандаў на пошты й рабаваньні грошы.

1-га красавіка 1863 году — аб сутычках паўстанцаў з расейскім войскам у паветах Вялейскім і Менскім.

8-га красавіка — аб пераходзе вялікае партыі паўстанцаў праз Мір, кіруючыся на Ракаў і аб разьбіцьці моцнага паўстанскага аддзелу пад Налібокамі. Камандвалі згаданым аддзелам штабс-капітан расейскае арміі Шалевіч і студэнты Клюкоўскі й Дашкевіч ды шляхціц Абуховіч.

22-га красавіка 1863 году палкоўнік Рэйхтар паведамляе, што 19-га й 22-га красавіка ўся гімназіяльная моладзь Менску й шмат нявучнёўскае моладзі, мяшчанаў і ўрадаўцаў пакінулі Менск і далучыліся да «бандаў», якія стаяць у Налібоцкай пушчы ды ў лясох Ігуменскага павету. Да паўстанцаў перайшлі падпаручыкі Менскага гарнізону Ляскоўскі й Тамковіч.

З прыгаданых вытрымкаў відаць, як дзень па дні разгортвалася паўстанская акцыя, аж ахапіла ўсю Менскую губэрню. Кіравалі паўстаньнем у Меншчыне гэткія асобы: Менскім ваяводам быў сьпярша Палікша, а пасьлей — Гэктар Лапіцкі, камісарамі —сьпярша Сьвентажэцкі, а пасьлей — др. Аскерка й студэнт Ямонт, вайсковым начальнікам гораду Менску — др. Чакатоўскі. Начальнікамі Менскага павету былі: Адам Ваньковіч, Балеслаў Аскерка й Пажэрскі, Бабруйскага павету — Чарніхоўскі, Барысаўскага павету — др. Сьвіда, Слуцкага — Міладоўскі й Магільніцкі, Рэчыцкгаа й Мазырскага — Балеслаў Сьвіда. Камандзерамі паўстанскіх аддзелаў у Меншчыне былі: Балеслаў Сьвентажэцкі, які ўзяў у палон расейскага генэрала, ды «дабрасардэчна яго звольніў», Вінцэнты Казела, штабс-капітан Шалевіч, падпаручыкі Тамковіч і Ляскоўскі, Сушэвіч, Трусаў, Ваньковіч, Сьнітка, паручыкі Дыбоўскі й Бараноўскі, ротмістар Рушыц, Лашкевіч, ксёндз Міладоўскі й Чыжык.

З радыёвай хвалі Гішпанскага Нацыянальнага Радыя

Праява бясьсільнай злосьці

Ня ведаючы, як найлепш прыгнобіць ненавісных палітычных эмігрантаў, гэтых «беларускіх буржуазных нацыяналістых», ці «бебурнацаў», гэтых «агентаў заходняга імпэрыялізму», рэдакцыя менскае «Зьвязды» натрапіла на «геніяльную» ідэю. Менавіта, прыпомніла яна старую казачку аб кашчавым дзядку й крывой бабцы, што пабудавалі сабе хатку на лёдзе. Прыйшла вясна, растаў лёд і хатка правалілася ды патонула разам зь дзедам і крывой бабкай.

Сэнс гэтай казачкі пры застасаваньні да «бебурнацаў», гэта значыць да нас — беларускіх палітычных эмігрантаў, ляжыць як на далоні. Вось-жа пабудавалі мы — цьвердзяць маскоўска-бальшавіцкія падхалімы — нашыя хаткі на лёдзе «халоднай вайны», у надзеі, што яна, з часам давядзе да вайны гарачай. Савецкі Саюз будзе разбіты, і «бебурнацы» вернуцца на Беларусь ды пабудуюць сабе раскошныя палацы, з тым, што напэўна, пры дапамозе амэрыканскіх імпэрыялістых, абвесьцяць перад гэтым паншчыну. Але гэта — толькі сонныя мары. Ніякай запраўднай вайны ня будзе, бо так апавесьціў усёведаючы таварыш Хрушчоў. Больш таго, блізкі ўжо той час, калі растае лёд «халоднай вайны», і ўсе «бебурнацы» ўтопяцца.

Але як-жа ў запраўднасьці прадстаўляюцца справы з тым лёдам? Ці-ж запраўды падарожжа Хрушчова ў Задзіночаныя Штаты ды іншыя прапагандовыя крокі Масквы распачынаюць новую эру ў дачыненьнях між Усходам і Захадам? — Не кажэце, таварышы, гоп, пакуль не пераскочыце. Ужо ня раз абвяшчалася таяньне лядоў і нічога з гэтага дасюль ня выйшла. Захад, хаця й хапае тут наіўных людзей, навучыўся глядзець бальшавіком на рукі. Самых абяцанкаў, запэўненьняў ужо ня хопіць. Пабачым, што канкрэтнага запрапануе Хрушчоў у далейшых міжнародных перагаворах, абвешчаных на першую палову 1960 году. Калі-б толькі абяцанкі й прыгожыя словы, дык ніякай вясны, якая давяла-б да таяньня лядоў ня будзе.

Крывавы маскоўскі кат ня згодзіцца на запраўдны мір, бо ён ня можа адмовіцца ад імпэрыялістычных плянаў, таксама як воўк ня можа навучыцца есьці капусту. Калі-б камуністыя зрэзыгнавалі із сваіх плянаў панаваньня над цэлым сьветам — перасталі-б быць камуністымі. Зрэштай, нядаўна мы мелі на гэта довады. Бо-ж якраз у тым часе, калі Хрушчоў раськідваўся ўсьмешкамі й чулымі абяцанкамі, — кітайскія камуністыя праводзілі далей сваю экстэрмінацыйную акцыю ў нешчасьлівым Тыбэце, а пасьля зрабілі агрэсію на гіндускай граніцы. Бязумоўна, заўсёды можна сказаць, што Масква вядзе сваю палітыку, а Пэкін сваю. Але хто-ж паверыць, што між Хрушчовам і Мао Тсэ Тунгам ня йснуе паразуменьне ў васноўных пытаньнях. Зразумела, могуць існаваць тактычныя розьніцы, але гэтыя, у канчатковым падліку, заўсёды будуць даведзеныя да таго самага марксістоўскага назоўніка.

Таму вось, рыхтавацца адпраўляць паніхіду па зьненавіджаных «бебурнацах» — крышку зарана. У гэтым праяўляецца, хутчэй, бясьсільная злосьць, чымся цьвярозая ацэна сытуацыі. Як-жа гэта было-б прыемна дастаць у свае рукі усіх гэтых беларускіх «буржуазных нацыяналістых», ці «бебурнацаў» і, наагул, усіх палітычных эмігрантаў, якія так эфэктоўна рэпрэзэнтуюць у вольным сьвеце свае паняволеныя народы. Дастаць іх у рукі й патрактаваць пасвойму. Але што-ж, ня гледзячы на ўсё, рукі за кароткія, а «бебурнацы» й надалей будуць весьці сваю працу.

Тактыка маскоўскага бальшавізму ў дачыненьні да беларускіх палітычных эмігрантаў была заўсёды такая самая. З аднаго боку, аб іх пішацца й гаворыцца з пагардай, адмаўляючы ім наагул якога-колечы значэння. Вось, кучка палітычных банкротаў і нічога больш! З другога-ж боку, аднак, атакуецца іх з заўзятасьцяй, зьневажаецца, абліваецца памыямі пры кажнай нагодзе. Адно пярэчыць другому. Бо-ж калі гэтыя «бебурнацы», гэты кашчавы дзед і крывая бабка запраўды ня йграюць ніякае ролі, калі іхная «прапагандовая балбатня», напрыклад праз радыя, ня мае ніякага эфэкту, дык нашто-ж тады закручваць сабе імі галаву ды зьвяртаць на іх увагу? Махнуць рукой, ды ўсё.

Дык вось-жа факт, што ня гледзячы на ўсе пагардлівыя жэсты, існаваньне й дзейнасьць беларускіх палітычных эмігрантаў, гэтых «бебурнацаў», ёсьць панявольнікам нашай бацькаўшчыны вельмі-ж не да смаку, баліць ім, дакучае, коліць, трывожыць. Бо эміграцыя адыгрывае сваю важную ролю. Толькі сама прысутнасьць яе сярод вольных народаў, ейная воля вытрываць на чужыне, ня гледзячы на ўсё, ёсьць доказам для сьветавае апініі, што ў Савецкім Саюзе — гэтай турме народаў — няма ані свабоды, ані справядлівасьці, ані дэмакрацыі. Людзі на Захадзе ведаюць вельмі добра, што гэтыя «бебурнацы» ня ёсьць ані абшарнікі, ані капіталістыя, што патрацілі свае ўладаньні ў родным краю й дзеля гэтага ня хочаць вяртацца ды ненавідзяць рэжым. Людзі на Захадзе даскакнала ведаюць, што нашая эміграцыя складаецца перадусім з работнікаў, сялянаў і працоўнай інтэлігенцыі. Яна зусім розьніцца ад арыстакратычнай эміграцыі часоў Вялікай Францускай Рэвалюцыі, або белай расейскай эміграцыі, якая мела месца пасьля бальшавіцкага перавароту. Гэтыя «бебурнацы» — гэта проста частка беларускага народу, якая не вяртаецца дзеля таго, што хоча мець магчымасьць весьці змаганьне за свабоду й незалежнасьць свае бацькаўшчыны.

Да гэтага, навет глухая, недакладная вестка аб палітычнай эміграцыі, якая даходзіць на бацькаўшчыну, заўсёды мае сваё значэньне. А што-ж тады гаварыць, калі весткі аб ёй даходзяць беспасярэдня на хвалях эфіру! Гэты голас свабоды грае сваю ролю, ён будзіць надзею на лепшую будучыню. Масква й ейныя сатрапы аб гэтым добра ведаюць і адсюль гэтая іх шалёная зацятасьць пад адрысам беларускай палітычнай эміграцыі.

Аб турызьме ў камуністычных краінах

Гамбурская газэта «Ды Вэльт» зьмясьціла артыкул, прысьвечаны разьвіцьцю замежнага турызму ў камуністычных краінах. «Ды Вэльт» піша:

«Разьвіцьцё замежнага турызму — адно з найбольш выдатных зьявішчаў, якія назіраюцца ў сувязі з палітычнай адлігай у краінах Усходняй Эўропы. Зьезд прадстаўнікоў турыстычных бюраў усходняэўрапэйскіх краінаў, які нядаўна адбыўся ў Будапэшце, паказаў, што камуністычныя ўрады ўрэшце зразумелі значэньне замежнага турызму. Турызм цяпер стаўся патрэбным ня толькі як крыніца замежнай валюты, але й для прапагандовых мэтаў.

Згодна з дадзенымі «Інтурыста», да канца гэтага году Савецкі Саюз наведае 600 тысяч замежных турыстых. Узрост турызму назіраецца і ў іншых краінах Усходняй Эўропы: Чэхаславаччыну наведала 100 тысяч замежных турыстых, Баўгарыю — 110 тысяч, Вугоршчыну — каля 40 тысяч.

У сярэднім лік заходніх турыстых у гэтых краінах складае ад 20-ці да 30-ці працэнтаў агульнага ліку замежных турыстых. А павялічэньне колькасьці турыстых з заходніх краінаў раўназначнае з прыплывам замежнай валюты. Для прыкладу, варта адзначаць, што польскае турыстычнае бюро «Орбіс» за адзін летні месяц зарабіла 300 тысяч даляраў. Кажны вугорскі фарынт, укладзены ў арганізацыю замежнага турызму, дае Вугоршчыне ўтрая больш валюты, чымся капіталаўклады ў прамысловасьць. Баўгарскі ўрад разьлічвае, што ў 62-м годзе прыбыткі, атрыманыя ад замежных турыстых складуць адну трэць усяго абароту ад замежнага гандлю краіны.

Газэта «Ды Вэльт» таксама аналізуе палітычны бок наведваньня камуністычных краінаў замежнымі турыстамі. Кіраўніцтва камуністычных краінаў — піша газэта, — улічвае, што ўзрост турызму можа даць і прапагандовыя карысьці. Чужынцы, якія наведваюць камуністычныя краіны звычайна ізаляваныя ад мясцовага насельніцтва. Як правіла, яны сустракаюць толькі добра апранутых людзей, задаволеных сваім жыцьцём і таму чужынцы робяць міжволі абагульненьне. Паводля гэтых афіцыйных прадстаўнікоў, зь якімі сутыкаюцца, яны мяркуюць аб рэшце.

Усё гэта спрычынілася да таго, што будапэшцкі зьезд прадстаўнікоў турыстычных бюраў камуністычных краінаў робіць шэраг мерапрыемстваў у галіне разьвіцьця замежнага турызму. Было пастаноўлена, прыкладам, арганізаваць калектыўныя падарожжы пры зьніжаных цэнах, стварыць сетку турыстычных лягераў, павялічыць колькасьць кваліфікаваных гідаў. Дзеля заахвочваньня замежных турыстых, у Савецкім Саюзе будуюцца новыя гатэлі, наладжваюцца паляваньні. На чарнаморскім узьбярэжжы Баўгарыі за апошнія два гады было пабудавана 28 гатэляў. У Польшчы, Чэхаславаччыне й Вугоршчыне зьвяртаецца адмысловая ўвага на тое, каб пашыраць ідэю падарожжа ў гэтыя краіны сярод уцекачоў з гэтых краінаў. Прыкладам, у мінулым годзе 60 працэнтаў заходніх турыстых у Польшчы складалі якраз польскія эмігранты.

На заканчэньне газэта «Ды Вэльт» піша:

Да апошняга часу наплыў турыстых быў, аднак, спалучаны з пэўнымі цяжкасьцямі. Не стае гатэляў. Прыкладам, у Будапэшце, дзе перад вайной было 156 гатэляў, цяпер ёсьць толькі 18. Ня лепшае палажэньне і ў іншых камуністычных краінах. Усюды адчуваецца нястача бэнзынных станцыяў, гаражоў і майстэрняў для рамонту аўтамабіляў.

Адначасна з наплывам заходніх турыстых у краіны Ўсходняй Эўропы, павялічылася колькасьць турыстых з гэтых краінаў на Захад.

Трэба, аднак, адзначыць, — піша «Ды Вэльт» — што для грамадзян усходняэўрапэйскіх краінаў, за выняткам Польшчы, атрыманьне загранічнага пашпарту дзеля індывідуальнага падарожжа на Захад спалучанае з вялізарнымі цяжкасьцямі. Лягчэй паехаць з Вугоршчыны ў Кітай, чымся наведаць суседнюю Аўстрыю ці Італію. Нядаўна адна вугорская газэта апублікавала ліст чытача, у якім гаварылася: «Праз некалькі год, магчыма будзем мець змогу ляцець на Месяц, але мне яшчэ ніколі не ўдалося быць у Вене, якая знаходзіцца толькі на адлегласьці 250 кілямэтраў адгэтуль».

Зьезд савецкіх журналістых

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

савецкае кіраўніцтва лічыць, што незалежна ад сацыяльнага паходжаньня, ад прыналежнасьці да партыі, ад нутраное накіраванасьці кажнага з гэтых працаўнікоў, можна паставіць пытаньне аб каштоўнасьці іх для чыста ўтылітарных мэтаў. Апошняя й галоўная мэта відаць з асноўнага дакладу на зьезьдзе, зробленага рэдактарам газэты «Правда» Сацюковам, які выразіў гэтую мэту ў форме запэўненьня: «... Журналістыя аддадуць усе свае сілы й веды вялікай справе прапаганды ідэяў марксізму-ленінізму, ажыцьцяўленьню гістарычных пастановаў XXI зьезду КПСС, справе будаўніцта камунізму» (Радыё Масква, 12. 11. 1959).

Такім чынам, зьезд творчых працаўнікоў пэрыядычнай прэсы праходзіў дакладна так, як праходзяць зьезды ўдарнікаў: з боку дэлегатаў выражаюцца падзякі за ўвагу разам з запэўненьнямі павысіць тэмпы свае працы.

Даволі характэрны й працоўны бок зьезду. Справа ў тым, што на працягу ўсяго папярэдняга пэрыяду савецкія журналістыя былі сябрамі прафэсыйнага саюзу працаўнікоў друку. У гэты саюз на роўных правох, побач з аўтарамі нарысаў, фэльетаністымі, адумысловымі карэспандэнтамі й іншымі высокакваліфікаванымі журналістымі ўваходзілі і ўсе іншыя працаўнікі рэдакцыяў, ад рэдактара да карэктара, экспэдытара й кур'ера. Толькі ў паасобных выпадках, калі журналісты быў аўтарам кніжкі ці рэгулярна друкаваўся ў буйным літаратурным часапісе, ён меў магчымасьць уступіць у саюз пісьменьнікаў.

Цяперашнім зьездам пакладзены пачатак новай практыкі ў арганізацыі газэтных працаўнікоў: асобна выбраныя журналістыя выдзяляюцца у васобную катэгорыю, аддзяляюцца ад рэдакцыйных апаратчыкаў і ад тэхнічнага пэрсаналу рэдакцыяў. Гэта паказваюць дакладныя лікавыя дадзеныя, што прывёў у сваім дакладзе Сацюкоў. Ён адзначыў, што ў Савецкім Саюзе, разам із шматтыражкамі, выходзіць 10 500 газэтаў, якія абслугоўваюцца 23 000 прафэсыйных журналістых. Такім чынам выходзіць, што на кажную, выдаваную ў Савецкім Саюзе газэту выпадае ўсяго толькі двух журналістых. А гэта значыць, шло паводля сяньняшняга стану журналістымі лічацца адумыслова выбраныя асобы й толькі тыя, што творча ўдзельнічаюць у газэтах.

Калі ўзяць на ўвагу, што ўва ўсіх цэнтральных і рэспубліканскіх, шматлікіх абласных, краявых, а таксама буйных паводля галінаў і вайсковых газэтах працуе па некалькі дзесяткаў журналістых, дык ясна, што навет ня кажны рэдактар можа ўвайсьці ў новазарганізаваны саюз.

Вось у чым заключаецца асноўны сэнс мерапрыемства, праведзенага пад выглядам усесаюзнага зьезду й стварэньня новай прафэсыянальнай арганізацыі: у дадзеным выпадку **праведзены самы дакладны адбор найбольш верных, найбольш надзейных і найбольш карысных для камуністычнага кіраўніцтва газэтна-часапісных працаўнікоў пяра,** што забясьпечваюць сваёй прапагандай шматміліённыя тыражы савецкіх выданьняў.

Мабілізацыйная й арганізацыйная лінія зьезду мае адзін агульны пункт. Ён выражаны ў фармулёўцы заданьняў новага саюзу, дадзенай тым-жа рэдактарам цэнтральнага воргану партыі «Правды»:

«Наш саюз павінен стала заклікаць журналістых на перадавыя працы сямігодкі, на вырашальныя адрэзкі камуністычнага будаўніцтва, павінен вучыць іх уважна ўглядацца ў жыцьцё... у яскравай і зразумелай форме прапагаваць расткі камунізму, заўзята змагацца з усім тым, што перашкаджае нашаму руху наперад».

А. Г. Гаеў

(Анализ текущих событий в СССР)

ПАЎСТАНЬНЕ Ў ВІЦЕБШЧЫНЕ

У Віцебскай губэрні паўстаньне пачалося 26-га красавіка 1863 году. Першым актам паўстанцаў быў напад на чыгуначны транспарт зброі каля станцыі Краслаўе. Зброя гэтая перавозілася для войска зь Дзьвінскае цьвярдыні й была ўся забраная паўстанцамі, якімі камандаваў Буйніцкі. Расейскія ўлады падазравалі, што напад быў арганізаваны маладым графам Лявонам Плятарам, якога навакольная шляхта называла «хлапаманам», бо апранаўся ён у сялянскую сьвітку, трымаўся разам зь сялянамі, часта зь імі гутарыў, бываў у іхных хатах і г. д. Прыгон у ягоных дварох быў лёгкі й сяляне дзеля гэтага вельмі маладога графа любілі. Гэтага было досыць, каб падозраньні ўлады затрымаліся на ягонай асобе. Граф Плятар быў арыштаваны й аддадзены пад ваенна-палявы суд. На судзе, каб ня выдаць запраўднага кіраўніка нападу на транспарт зброі — Буйніцкага, Плятар узяў усю віну на сябе й быў засуджаны на сьмерць. 12-га травеня праз Дзьвінск праяжджаў зь Пецярбургу Мураўёў. Даведаўшыся, што граф Плятар яшчэ жыве, Мураўёў зацьвердзіў прысуд і неўзабаве малады гэрой быў расстраляны. Ён быў першай ахвярай Мураўёвага тэрору на Беларусі.

У Віцебшчыне жыло шмат чыстых маскоўцаў, старавераў. Іхныя дзяды ўцяклі былі ў 17-ым стагодзьдзі з Маскоўшчыны ў Вялікае Княства Літоўскае, ратуючыся ад рэлігійнага перасьледу пасьля царкоўнае рэформы патрыярха Нікана. Урад Вялікага Княства Ліпоўскага прыняў іх, надзяліў зямлёю й дазволіў свабодна карыстацца старою праваслаўнаю вераю. У часох паўстаньня 1863 году ў старавераў гэтых прабудзілася, адылі, маскоўская кроў. Пасьля нападу беларускіх паўстанцаў на транспарт зброі, старавяры ўлучыліся ў змаганьне супраць іх, нападаючы на двары беларускае шляхты й хвальваркі, рабуючы й палячы іх ды вібіваючы цэлыя сем'і. Расейскія ўлады прыглядаліся да гэтае разьні абыякава й толькі калі яна пачала пагражаць перакінуцца ў суседнія расейскія губэрні, зь Пецярбургу быў прысланы ў Віцебшчыну ген. Шувалаў, каб на месцы дасьледваць справу. «Дасьледваўшы», ён пахваліў старавераў за іхную адданасьць Расеі й трону, узнагародзіў грашыма, але ўсё-ж забараніў ім праяўляць далей іхны расейскі «патрыятызм». Пахваліў старавераў і Мураўёў, назваўшы іх «запраўднымі патрыётамі, адданымі цару й айчыне.» У староверскай акцыі супраць беларускае шляхты беларускія сяляне ўдзелу не ўзялі. Яні далучыліся да паўстаньня, якое мела ў Віцебшчыне вялікі разгон, асабліва ў паветах Полацкім, Дрысьненскім ды Дзьвінскім. Мураўёў тлумачыў гэты разгон, у сваіх успамінах, тым, што ў Полацку існавала езуіцкая акадэмія, якая, быццам, і прышчапіла беларускаму жыхарству ненавісьць да Расеі.

ПАЎСТАНЬНЕ Ў МАГІЛЕЎШЧЫНЕ

У Магілеўшчыне паўстаньне пачалося 23-га красавіка. Камісарам і вайсковым начальнікам у Магілеўскай губэрні быў, прысланы зь Вільні, палкоўнік расейскае арміі Зьвяздоўскі. Ён арганізаваў паўстанскія ўлады і ў Магілеве і ў паветах. Паўстаньне пачалося нападам на сельска-гаспадарскую школу ў Горках. Вучні школы далучыліся да паўстаньня й Зьвяздоўскі арганізаваў зь іх аддзел пад камандаю Дамарадзкага. Аддзел гэты напрацягу доўгога часу змагаўся з расейскім войскам. Начальнікам Варшанскага павету й камандзерам паветавага аддзелу быў ахвіцэр царскай арміі Будзіловіч. У вадным з баёў з расейскім войскам, Будзіловіч дыў узяты ў палон, засуджаны й расстраляны ў Воршы. Зь іншых паўстанскіх камандзераў у Магілеўшчыне асабліва вызначыліся Жукоўскі (мянушка Каса), Грыневіч, Анцыпа, Корсак, ды два браты Манцэвічы, таксама ўзятыя ў палон пасьля аднаго гарачага бою й расстраляныя ў Магілеве.

ПАЎСТАНЬНЕ Ў ЛЕТУВЕ (ЖАМОЙЦІ)

Паўстаньне на прасторы Летувы ўзначальваў Жыгімонт Серакоўскі. Як ахвіцэр генэральнага штабу расейскае арміі, ён пачаў падрыхтову да паўстаньня, арганізуючы рэгулярныя вайсковыя аддзелы. Жамойцкая моладзь школілася ў лясох Ковеншчыны паводля ўсіх правілаў вайсковага рэгуляміну. Аддзелы карысталіся жамойскай (летувіскай) мовай, у якой выдаваліся ўсе каманды й загады. Гэта вельмі падабалася летувіскай моладзі й яна масава йшла ў аддзелы Серакоўскага. Неўзабаве ён меў добра навучанае й дасцыплінаванае войска, што вельмі непакоіла Расейцаў і курляндзкіх баронаў дзеля скрайнае сацыяльнае праграмы Серакоўскага. Першыя сутычкі з расейскім войскам былі пераможныя для Серакоўскага. Але пасьля падтрыманьня расейскага мойска дапаможнымі аддзеламі курляндзкіх баронаў, Серакоўскі быў абкружаны 22 красавіка 1863 году Расейцамі пад мястэчкам Біржамі. Пасьля зацятае бітвы, войска Серакоўскага было разьбітае, а сам Серакоўскі ранены і ўзяты ў палон. Аднак, гэта ня спыніла паўстаньня. Жамойць доўга яшчэ наважана змагалася з расейскім войскам. Асаблівым гэраізмам і камадзерскім талентам вызначыўся там ксёндз Мацкевіч. Ён колькі разоў разьбіваў моцныя расейскія аддзелы, аж 17-га сьнежня 1863 году трапіў у палон. Ксёндз Мацкевіч быў гэткі папулярны ў Летувісаў, што, каб пераканаць жыхарства ў запраўднасьці палону ксяндзя, галоўнага правадыра паўстаньня, — Расейцы вазілі яго па местах і вёсках Летувы, паказваючы народу. 26-га сьнежня 1863 году ксёндз Мацкевіч быў усенародна павешаны ў Коўні.

ГРАФ МІХАІЛ НІКАЛАЕВІЧ МУРАЎЁЎ

З прыгаданага вышэй відаць, што паўстаньнем былі ахопленыя ўся Беларусь і Летува, ці — увесь «Северо-Западный Край». Генэрал-губэрнатар Назімаў ня мог даць рады із полымем паўстаньня й падаўся ў адстаўку. На ягонае месца самым царом быў вызначаны граф Міхаіл Нікалаевіч Мураўёў, які атрымаў адмысловыя паўнамоцтвы дзеля здушэньня паўстаньня. 14-га травеня 1863 году Мураўёў прыехаў у Вільню. У сваіх успамінах ён гэтак апісвае свае першыя віленскія ўражаньні:

«Ўсюды бурлела паўстаньне, ненавісьць і пагарда да нас, расейскае ўлады і ўраду. З загадаў генэрал-губэрнатара кпілі й ніхто іх ня выконваў. У гэткім бязвыходным палажэньні быў край, калі я прыехаў у Вільню 14-га травеня 1863 г.»

(Далей будзе)

ДА ЎВАГІ НАШЫХ ПРАДСТАЎНІКОЎ і ЎСЯГО БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДЗТВА!

Выдавецтва «Бацькаўшчыны» зьніжае на 25% цану ўсіх сваіх выданьняў за выняткам «Спадчыны» Я. Купалы ў цьвёрдай вокладцы, «Беларускіх казак» у цьвёрдай і мяккай вокладцы й «Выбраных твораў» Р. Крушыны. У выніку цана ўсіх выданьняў наступная:

Янка Купала
СПАДЧЫНА

— Выбар паэзіі зь вялікім крытычным артыкулам **Ст. Станкевіча.** Балонаў 564. **Цана 5.25, 9, або 11 амэр. даляраў** (залежна ад вокладкі й паперы).

Янка Купала
ТУТЭЙШЫЯ

— П'еса ў чатырох дзеях з крытычным артыкулам **Р. Склюта.** Балонаў 83. **Цана 1 амэр. даляр.**

Янка Купала
РАСЬКІДАНАЕ ГНЯЗДО

— Драма ў пяцёх актах з крытычным артыкулам **Р. Склюта.** Балонаў 58+XV. **Цана 0.75 амэр. даляра.**

Якуб Колас
НОВАЯ ЗЯМЛЯ

— Паэма зь вялікім крытычным артыкулам **Р. Склюта.** Балонаў 246+XXXII. **Цана 2.25 амэр. дал.**

Якуб Колас
СЫМОН МУЗЫКА

— Паэма з крытычным артыкулам **Р. Склюта і А. Бабарэкі.** Балонаў 238. **Цана 2.25 амэр. даляраў.**

Якуб Колас
У ПАЛЕСКАЙ ГЛУШЫ

— Повесьць. **Цана 1.50 амэр. дал.**

Андрэй Мрый.
ЗАПІСКІ САМСОНА САМАСУЯ

— Сатырычная аповесьць з крытычным артыкулам **Р. Склюта.** Балонаў 88. **Цана 0.75 амэр. даляра.**

Лукаш Калюга
НЯДОЛЯ ЗАБЛОЦКІХ

— Аповесьць з крытычным артыкулам **Р. Склюта. Цана 1.10 амэр. даляраў.**

Власт (Вацлаў Ластоўскі)
ТВОРЫ

— Апавяданьні. Балонаў 112. **Цана 0.75 амэр. даляра.**

Юрка Віцьбіч
ПЛЫВЕ З-ПАД СЬВЯТОЕ ГАРЫ НЁМАН

— Мастацкія нарысы. **Цана 0.75 амэр. даляра.**

Рыгор Крушына
ВЫБРАНЫЯ ТВОРЫ

— Вершы. **Цана 2 амэр. даляры.**

ЛЯ ЧУЖЫХ БЕРАГОЎ

— Альманах твораў эміграцыйных паэтаў і пісьменьнікаў з уступным артыкулам **Ст. Станкевіча.** Балонаў 238. **Цана 2. 25 амэр. даляраў.**

БЕЛАРУСКІЯ КАЗКІ

Зборнік народных казак і літаратурных твораў з казачнымі матывамі. Балонаў 215. **Цана 3 або 4 даляры** (залежна ад вокладкі).

Заўвага: У эўрапэйскіх краінах, паймена ў Англіі, Францыі, Бэльгіі, Нямеччыне, Італіі, Гішпаніі, а таксама ў Аргэнтыне, Бразыліі й Аўстраліі выданьні каштуюць на 20% танней вышэй пададзенае расцэнкі

Выдавецтва «Бацькаўшчына»

НІВОДНАЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЯ, ТАВАРЫСКАЯ Й СЯМЕЙНАЯ ЎРАЧЫСТАСЬЦЬ НЕ ПАВІННА АДБЫЦЦА БЯЗ ЗБОРУ СЯРОД ПРЫСУТНЫХ АХВЯРАЎ НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»!

Зь беларускага жыцьця

Адкрыцьцё Беларускага Цэнтру ў Таронта

Увосень 1954 году Беларусы Таронта, маючы ўсяго дзьве з паловаю тысячы даляраў гатоўкі купілі на вуліцы Дандэс дзесяціпакаёвы дом. Ён на працягу пяці гадоў служыў родзічам нашым і цэнтрам малітвы й арганізацыйнага жыцьця. Калёнія гуртавалася, узмацнялася й расла. На вуліцы Дандэс у малым доме стала цесна. Сёлета ўлетку дом быў прададзены й куплены вялікі будынак вартасьці сорак пяці тысяч даляраў. Царква Сьв. Кірылы Тураўскага й Згуртаваньне Беларусаў Канады зьяўляюцца супольнымі ўласьнікамі. Тры месяцы праводзіліся рамонтныя работы. І сам будынак куплены быў з мэтай, каб у будучыні наверсе пабудаваць вялікую царкву, так як некалі будаўнікі яго пляновалі, ды пабудаваўшы трывалкі й вялікі ніз, на гэтым спыніліся. Тымчасам для мясцовага рэлігійнага й грамадзкага жыцьця там месца даволі.

У днях 21-га й 22-га лістапада сёлета адбылося адкрыцьцё будынку й высьвячэньне царквы. Ужо ў пятніцу 20-га лістапада завітаў у Таронта вельмі дарагі Госьць Яго Высокапрэасьвяшчэнства Архіяпіскап Васіль зь Нью Ёрку. Над раніцай прыехала й група запрошаных клірыкаў гасьцей: сп-р Кіслы з хорам. З Мантрэалю, Дэтройту, Нью Ёрку і бліжэйшых мясцовасьцяў — адусюль сьпяшылі Беларусы ў Таронта. Бо й адкрыцьцё царкоўнага й грамадзкага цэнтру для іх ня было звычайнай падзеяй. Гэта падзея гістарычнай вартасьці. Такі цэнтр зьяўляецца для нашых выгнаньнікаў часткаю бацькаўшчыны на чужыне, вогнішчам роднага рэлігійнага й грамадзкага жыцьця, якое цяплом сваім доўгія гады будзе абаграваць і натхняць блізкіх і далёкіх, памагаць слабейшым і рэпрэзэнтаваць беларускае імя перад чужынцамі.

Вечарам у суботу ў вялікай залі адбыўся канцэрт, дадзены сіламі клірыкаў, на якім прысутнічаў і Уладыка Васіль. Ведамыя ўжо нашым слухачам з папярэдніх выступаў тут і ў Задзіночаных Штатах клірыкі Беларусы далі сьціплую, але добрую праграму. Із салёвымі сьпевамі выступала сп-ня Ірэна Каляда, із танцамі — сёстры Лукʼянчыкі, сп. Кіслы заслужыў на бурныя воплескі із сваім хорам, хоць і няпоўным у складзе. Пасьля канцэрту адбылася вячэра. Было многа народу.

22-га лістапада ў нядзелю а. Міхаіл вітаў Уладыку Васіля на парозе царквы, што даўно ўжо была бітком набітая народам. Да сьв. Літургіі сьпяваў вельмі прыгожа клірыкаў хор сп-а Кіслага. У царкву зьехалася многа народу, які ўчора ня ўдзельнічаў у забаве. Сьв. Літургія прайшла вельмі ўрачыста. Уладыка Васіль высьвяціў царкву.

Тымчасам у выгаднай новапабудаванай кухні сп. Каваль пры дапамозе руплівых жанчын яшчэ ўчора пачаў рыхтаваць стравы для супольнага абеду й цяпер ужо ў галоўным праца была закончана. На залі чакалі доўгія шэрагі панакрываных сталоў. У міжчасе падасьпелі прадстаўнікі ад канадыйскіх мясцовых правінцыянальных і фэдэральных уладаў і супольна зь вернікамі занялі пачэсныя месцы. Зь ліку прамоўцаў найперш вітаў прысутных і жадаў Беларусам Таронта далейшых посьпехаў мэр гораду сп-р Натан Філіпс, што зьявіўся сюды разам з жонкай. Далей выступалі сп. сп. Артур Малоні, пасол фэдэральнага парляманту, Андрэй Томсан і Гросман — паслы правінцыянальнага парляманту й сп. Аллан — шэф Антарыйскага Аддзелу Грамадзянства й Іміграцыі. Гаварыў старшыня Галоўнай Управы Згуртаваньня Беларусаў Канады сп. Г. Барановіч, старшыня Парахіяльнай Рады мгр. А. Грыцук і ад клірыкаў гасьцей сп. Сьпічонак.

Найбольш натхніла ўсіх прамова Яго Высокапрэасьвяшчэнства Архіяпіскапа Васіля. Уладыка выясьніў, што на эміграцыі няма ў нас міліянэраў, багатых дзядзькоў, але пастаянна й па ўсіх гарадох, дзе ёсьць большыя калёніі Беларусаў, растуць Хрыстовы цэрквы й беларускія грамадзкія дамы. Дзе-ж крыніца нашых сілаў? А гэта крыніца — паводля Уладыкі — у нашай багатай духовагістарычнай мінуўшчыне, у плодных карэньнях беларускага народу, у непахіснай веры нашай эміграцыі ў справядлівасьць нашай справы, у перамогу дабра над злом.

Адкрыцьцё Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру ў Таронта было вялікім посьпехам і сталася яшчэ аднэй вехай на нашым шляху вызваленьня паняволенай бацькаўшчыны й пeратрываньня духовых ліхалецьцяў на чужыне. 22-га лістапада 1959 году залатымі літарамі будзе запісана ў гісторыі беларускае эміграцыі.

А тымчасам тым, якія працавалі й далей працуюць, каб расло, мацнела й спорылася, каб паўставалі й будавалі нашы дамы й цэрквы, каб трывала й жыло на чужыне нашае рэлігійнае й грамадзкае — усім, што не пашкадавалі часу, грошы й сілаў для рэалізацыі Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру у Таронце, належыцца ад Парахіі Сьв. Кірылы Тураўскага й Галоўнай Управы Згуртаваньня Беларусаў Канады вялікае сардэчнае беларускае дзякуй.

Ахвярадаўцам, што за банкетнымі сталамі злажыліся на фонд сплаты маёмасьці ў суме 300 даляраў, Управа Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру вельмі дзякуе. Усе таронцкія газэты зaмясьцілі весткі аб беларускіх урачыстасьцях.

М. К-р

КУЛЬТУРНА-АСЬВЕТНЫ ВЕЧАР БАЗА Ў НЬЮ-ЁРКУ

14-га лістапада сёлета адбыўся ў памешканьні Беларускага Грамадзкага Цэнтру ў Нью-Ёрку чарговы культурна-асьветны вечар, ладжаны акругай БАЗА ў Нью-Ёрку. Галоўным пунктам вечару быў цікавы й зьместоўны рэфэрат Др. Я. Станкевіча — «Русыфікацыя Беларусі ў 19-ым і пачатку 20-га стогоддзьдзя». Дакладчык зрэфэраваў мала ведамую беларускаму грамадзтву працу А. Цьвікевіча «Западна-русізм. Нарысы зь гісторыі грамадзкай мыслі на Беларусі ў 19-ым і пачатку 20-га веку» (Менск 1929, 340 б.) і добра насьветліў грунтоўна дасьледаванае Цьвікевічам палажэньне русафільскае плыні «Западнарусаў» 19-га стагодзьдзя. Менаваная праца таксама разглядае тактыку царскага ўраду пры русыфікацыі Беларусі.

Рэфэрат выклікаў жывую дыскусію, у якой была закранутая таксама русыфікацыйная палітыка бальшавіцкіх уладаў на Беларусі.

Вечар закончыўся жывой газэтай. Сп. М. Тулейка, культурна-асьветны рэфэрэнт БАЗА у Нью-Ёрку й сп. Ю. Станкевіч падалі прысутным весткі зь беларускага грамадзкага жыцьця і зь міжнародных падзеяў апошніх тыдняў.

П. П.

ПІСЬМЕНЬНІКІ, БІБЛІЯТЭКІ...

(Заканчэньне з 2-ой бачыны)

тoлькі дырэктывы партыі, якая (нікому гэта не сакрэт!) пасьлядоўнага праводзіць сваю палітыку русыфікацыі нашага народу. Артыкул Махнача зьяўляецца яшчэ адным доказам гэтага.

З цытаванага артыкулу прабіваецца яшчэ адна праўда. Чытачы беларускай сталіцы ня вельмі ганяюцца за апошнімі творамі беларускіх пісьменьнікаў. Калі работнікі бібліятэкаў дакараюць бібкалектар за нястачу «прыгодніцкіх твораў» або «дэтэктываў» ды купляюць аж па 30 экзэмпляраў «Амэрыканскай трагедыі» Дрэйзэра, гэта можа сьветчыць толькі аб тым, што тэматыка савецкай «сучаснасьці» падаваная хвальшывым «сацрэалістычным» мэтадам абрыдла ўжо ўсім.

М. Кручкоўскі

Выйшла з друку «Беларуская Кухарка». Выдала М. Станкевічыха. У Н. Ёрку 1959. Цана 75 цэнтаў. Можна выпісаваць ад выдаўцы (адрыс): M. Stankevich 6 Vandervoort Pl. Brooklyn 37, N. Y. USA.

Пашырайма беларускую кніжку

Найлепшым сродкам нацыянальнага ўзгадаваньня й духовым лучнікам з далёкай Бацькаўшчынай ёсьць роднае друкаванае слова — газэта, часапіс, а ў найбольшай меры — беларуская кніжка мастацкае літаратуры. З твору мастацкае літаратуры старэйшыя прыпамінаюць і ажыўляюць у сваёй памяці абразы й быт роднай Беларусі й тым самым замацоўваюць зь ёй духовую сувязь. Малодшае пакаленьне, якое аб Бацькаўшчыне ўжо забылася, або й зусім не памятае, з бачыннаў кнігі мастацкае літаратуры ўпяршыню пазнае краіну свайго паходжаньня, навязвае духовы зь ёй кантакт, разбуджае да яе любоў і патрыятычныя пачуцьці.

Сыстэматычнае чытаньне на чужыне твораў беларускае літаратуры мае таксама й вялікае практычнае значэньне. Нашыя суродзічы, расьцярушаныя сярод этнічна чужога ім асяродзьдзя, паволі пачынаюць забываць свае роднае мовы. А нашае маладое й падрастаючае пакаленьне, якое гэтае мовы ня вынесла з Бацькаўшчыны і якое наведвае чужыя школы, часамі мозы роднае й зусім ня ведае.

Дзеля гэтага для захаваньня й вывучэньня беларускае мовы на чужыне найлепшым спосабам ёсьць беларуская кніжка.

Усе гэтыя патрэбы дастаткова ўзяло на ўвагу мюнхэнскае беларускае Выдавецтва «Бацькаўшчына», якое, ня глядзячы на вялікія матарʼяльныя цяжкасьці, пачынаючы ад 1951 году, сыстэматычна займаецца выданьнем і пашыраньнем кніжак найлепшых твораў беларускай мастацкай літаратуры, як клясычнай, гэтак і эміграцыйнай. Гэтую няўхільную патрэбу добра зразумелі й некаторыя прадстаўнікі Выдавецтва «Бацькаўшчына» ў іншых краінах і наагул людзі добрае волі, якія не шкадуюць ані часу, ані энэргіі ў распаўсюджваньні нашых кніжных выданьняў.

Але, нажаль, далёка ня ўсе гэта зразумелі сярод нашых суродзічаў. У кажнай краіне пасяленьня нашых суродзічаў мы знойдзем нямала людзей, навет сьведамых ды й актыўных Беларусаў, у хаце якіх знойдзем ня ўсе выданыя дасюль кніжкі. А тымчасам гэта людзі, што ўжо сталіся заможнымі, для якіх купіць поўны камплект беларускіх кніжак і чытаць іх у вольны час ніякай цяжкасьці не ствarae.

У сувязі з гэтым мы выступаем з наступнай ініцыятывай і праектам: **Кажная беларуская арганізацыя ў кажнай краіне й кажны актыўны беларускі працаўнік бездакладна павінны распачаць сыстэматычную кампанію пашырэньня беларускае кніжкі.**

Гэтым мы зробім вялікую нацыянальную справу, на выніkі якой доўга чакаць ня прыйдзецца. **Дык кажнаму Беларусу беларуская кніжка!**

Выдавецтва «Бацькаўшчына»

ГАДАВІКІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

З Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» можна выпісваць поўныя гадавікі «Бацькаўшчыны» (ня пераплеценыя) за наступныя гады:

1953, 1954, 1955, 1956, 1957 і 1958.

Цана аднаго гадавіка разам зь перасылкай 5 амэрыканскіх даляраў або іхная раўнавартасьць у мясцовай валюце.

Дзеля таго, што ўспомненых камплетаў Рэдакцыя мае вельмі абмежаваную колькасьць, жадаючым іх атрымаць радзім сьпяшацца з выпіскай.

ХРОНІКА БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ НА ЧУЖЫНЕ — ГЭТА ПАКАЗЬНІК НАШАЕ ГРАМАДЗКАЕ ЖЫЦЬЦЯЗДОЛЬНАСЬЦІ Й ДАКУМЭНТАВАНЬНЕ НАШАЕ ПРАЦЫ. ТАМУ НЕ ПАВІННА БЫЦЬ АНІВОДНАЕ ГРАМАДЗКАЕ ПАДЗЕІ, ЯКАЯ-Б НЯ БЫЛА АДЦЕМЛЕНА Ў БЕЛАРУСКАЙ ПРЭСЕ ПІШЫЦЕ Ў «БАЦЬКАЎШЧЫНУ»!

Слуцкая гадавіна ў Мюнхэне

Колькасна сьціплая, але сваёй нацыянальнай актыўнасьцяй інтэнсіўная беларуская калёнія ў Мюнхэне ў суботу 28 лістапада сёлета ўрачыста адзначыла 39-ую гадавіну Слуцкага Паўстаньня спэцыяльна ладжаным вечарам і выданьнем прысьвечанага гадавіне нумарам «Бацькаўшчыны».

Вечар адкрыў сэньёр мюнхэнскай беларускай калёніі сп. Сымон Кабыш, запрапанаваўшы ўшанаваць памяць слуцкіх змагароў хвілінаю цішыні й агульным уставаньнем. Пасьля гэтага Айцец Ул. Салавей, які спэцыяльна прыбыў на вечар з Шонгаў, адправіў кароткую, але глыбокую зьместам малітву за тых, што ў 1920 годзе «йшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына».

Апошнім пунктам афіцыйнай праграмы быў кароткі даклад д-ра Ст. Станкевіча аб спэцыфіцы й нацыянальнай ролі вялікага Слуцкага чыну.

НОВЫ ЧАСАПІС СУПРАЦЬ БУРЖУАЗНАГА ЗАХАДУ»

На Беларусі выйшаў першы нумар «рукапіснага» часапісу Саюзу мастакоў пад назовам «Трыбуна мастака». Газэта «Літаратура і мастацтва» (14. X. 59) паведамляе, што «на старонках часапісу знойдзе сваё месца барацьба з праяўленьнямі рэвізіяністычных тэндэнцыяў буржуазнага Захаду».

УВАГА! УВАГА!

Ужо выйшла з друку асобнай кніжкай у Выдавецтве «Бацькаўшчына» ведамая аповесьць Алякся Кулакоўскага

«ДАБРАСЕЛЬЦЫ»

з уводным артыкулам Д-ра Ст. Станкевіча. Кніжка мае 112 бачынаў і каштуе ў ЗША і Канадзе 1,5 даляраў, а ў іншых краінах раўнавартасьць 1 амэр. далярa. Купляць і выпісваць можна з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» й у Прадстаўніцтвах «Бацькаўшчыны» ўва ўсіх краінах паза Нямеччынай.

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:
Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АЎСТРАЛІЯ:
Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.
Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.
Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.
Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:
Mr. C. Cimafiejčyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba — Parana.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:
Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.
Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:
Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont.

ФРАНЦЫЯ:
Union des Travailleurs Biélorussiens en France, 26, rue de Montholon, Paris 9.
Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber, Mouvaux (Nord).

Кажнаму Беларусу — беларуская кніжка!

Зьбліжаюцца Каляднын Сьвяты, а найлепшым сьвяточным падарункам ёсьць беларуская кніжка

Выдавецтва „Бацькаўшчына“

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры й грамадзкага жыцьця.

Выдавец: Уладзімер Бортнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварочваюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасьля далучэньня паштовае маркі або міжнароднага паштовага купону.